

Кубрак Г. О.,

*аспірант кафедри господарського права та процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

LEGAL REGULATION OF STATE SUPPORT FOR SMALL AND MIDSIZE BUSINESSES: FOREIGN EXPERIENCE

У статті розглянуто зарубіжний досвід державної підтримки суб'єктів малого та середнього бізнесу та доцільність його застосування в Україні з метою побудови ефективних державних інституцій та нормативних засад, що сприятиме сталому економічному та соціальному розвитку та повоєнному відновленню країни. Доведено необхідність уніфікації вітчизняної економічної та правничої термінології та легалізації терміну бізнес, що сприятиме більш чіткому визначенню основних напрямів економічної політики держави та вибору правових засобів реалізації регуляторної політики у цій сфері.

Розглянуто підходи віднесення підприємств до категорії малих чи середніх, поширених у країнах з найбільш розвинутою економікою, зокрема Японії та Південної Кореї. Зокрема, у період з 1965 по 1990 рік ВВП у цих країнах щороку зростає у два рази швидше, ніж у будь-якій інших економіках, що обумовило трансформацію соціальної сфери, значне зменшення бідності та скорочення нерівності доходів населення, що стало можливим, з поміж інших чинників, завдяки ефективній політиці стимулювання малого й середнього бізнесу. Встановлено, що віднесення підприємств до категорії малих чи середніх засновано, здебільшого, на кількісних та якісних критеріях, які не є однаковими для усіх країн, більш того, для різних галузей економіки у межах країни. Не існує єдиної для усіх країн класифікації малих та середніх підприємств, найбільш поширений підхід ґрунтується на кількості співробітників, річному обороті або загальній сумі активів.

Зарубіжний досвід показує, що запорукою розвитку малого та середнього бізнесу є його всебічна та стабільна підтримка з боку держави. Проаналізовано досвід Японії та Південної Кореї щодо створення спеціального законодавства та спеціальних урядових установ, що є важливими складовими у механізмі підтримки малого та середнього бізнесу. Законодавство цих країн змінюється відповідно до трансформації стратегій їх економічного розвитку. Встановлено основні напрями діяльності спеціалізованих державних установ, створених для реалізації державної політики з підтримки малого та середнього бізнесу у цих країнах, серед яких планування та розробка основних заходів щодо заохочення та розвитку малого та середнього підприємництва; удосконалення методів управління малими та середніми підприємствами, розвитку технологій у цій сфері; оптимізація операцій із суб'єктами малого та середнього підприємництва; сприяння фінансуванню малого та середнього бізнесу; надання консультацій з питань управління малими та середніми підприємствами тощо.

Ключові слова: малий і середній бізнес, малі і середні підприємства, мікропідприємства, мікробізнес, підприємство, бізнес, державні органи, Японія, Південна Корея, ЄС, США, Китай, законодавство з підтримки бізнесу, критерії визначення підприємств малого та середнього бізнесу, зарубіжний досвід, державна підтримка малого та середнього бізнесу.

The article considers foreign experience of state support of small and midsize business entities and the feasibility of its application in Ukraine in order to build effective state systems and implement policy, which will contribute to the sustainable economic and social development and post-war reconstruction of the country. It's proved the necessity of unification of the domestic economic and legal terminology and legalization of the term «business», which will contribute to a better definition of the main directions of the economic policy of the state and the choice of legal means of implementing regulatory policy in this sphere.

It's considered approaches for defining of enterprises to the category of small or midsize enterprises, which are common in the countries with the most developed economy, including Japan and South Korea. In particular, between 1965 and 1990, in these countries GDP grew twice as fast annually than in any other economy, which, among other factors, has led to transformation of the social sphere, to significant poverty reduction and income inequality which became possible through effective incentive policy of small and midsize business. It has been established that defining of enterprises to the category of small or midsize enterprises is based mainly on quantitative and qualitative criteria, which are not the same for all countries, what's more, for different branches of the economy within the country. There is no single classification of small and midsize enterprises for all countries, the most common approach being based on the number of personnel, annual turnover or total amount of assets.

Foreign experience shows that the guarantee of the development of small and midsize business is its comprehensive and stable support from the state. The experience of Japan and South Korea in the creation of special legislation and special state institutions, which are important components of the mechanism for supporting small and midsize business, has been analyzed. Legislation of these countries are changing in line with the transformation of strategies of their economic development. Have been determined main directions of activity of specialized state institutions created for realization of the state policy on support of small and midsize business in these countries, among which the planning and development of basic incentive measures and development of small and midsize enterprises; improvement of management methods of small and midsize enterprises; development of technologies in this sphere; optimization of operations with small and midsize business entities; promoting in financing small and midsize businesses; advising on the management of small and midsize enterprises, etc.

Key words: *small and medium business, small and medium-sized enterprises, entrepreneurship, state support bodies for small medium-sized business, external experience, Japan, South Korea, legislation on business support.*

Постановка проблеми. Малі та середні підприємства, загальна кількість яких в усьому світі перевищує 400 млн., є основою глобальної та національної економік та основним чинником їх зростання, запровадження інновацій, створення робочих місць та соціальної інтеграції. Зокрема, за даними ООН, вони складають приблизно 90% від загальної кількості підприємств (у країнах з розвинутою економікою – 99%), є основним джерелом створення робочих місць – до 70% населення залежно від країни, а також 50% ВВП на глобальному рівні. У той же час багато проблем, з якими стикаються малий та середній бізнес, серед яких недостатній рівень фінансування, обмежені управлінські можливості, низька продуктивність, нормативна неврегульованість чи навпаки, надмірна врегульованість, стають більш гострішими в глобалізованому, технологічному середовищі, обумовлюють розробку ефективних стратегій його державної підтримки, що є одним із головних пріоритетів для багатьох урядів у всьому світі. Український бізнес зазнає величезних збитків від військової агресії, тому перед державою стоїть надважливе питання запровадження засобів, які б підтримували його. Отже, розробка законодавства, що стосуються малих та середніх підприємств (у подальшому – МСП), є життєво важливим механізмом їх підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання використання зарубіжного досвіду розвитку малого та середнього бізнесу в Україні є предметом дослідження багатьох науковців, серед яких Ю. Аністратенко, Д. Коритін, В. Капітан, І. Кравець, С. Лайчук, Л. Мазуренко, Д. Пиріг, І. Похиленко, В. Рєзнікова, Т. Томлюк та ін. Наразі особливої уваги заслуговує досвід країн, які після руйнівних війн протягом

незначного часу змогли відродитися та перетворитися на найрозвинутіші економіки світу.

Метою статті є аналіз зарубіжного досвіду державної підтримки суб'єктів малого та середнього бізнесу та доцільність його застосування в Україні з метою побудови ефективних державних інституцій та нормативних засад, що сприятиме сталому економічному та соціальному розвитку та повоєнному відновленню країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як свідчить аналіз зарубіжної практики функціонування бізнесу, його розглядають як комерційну, промислову, професійну діяльність у межах певної організаційної структури (компанії, підприємства, концерну тощо) [5]. Для позначення цієї діяльності з урахуванням її поділу на види за кількісними та якісними критеріями, використовуються різні терміни, зокрема «малий і середній бізнес», «малі і середні компанії», «малі і середні підприємства». Зокрема, у європейських наукових школах та нормативно-правових актах найбільш вживаним є термін «малі та середні підприємства» (small and medium enterprises, SMEs), а в США – «малий бізнес» (small business) [1, с. 22].

В українській економічній і правничій термінології аналогом зарубіжному терміну «бізнес» є термін «підприємництво», які закріплено на законодавчому рівні. Виокремлюють різні підходи щодо співвідношення термінів «бізнес» та «підприємництво», що сформувалися у вітчизняній цивілістичній та економічній наукових доктринах: їх ототожнюють; ширшим вважають або термін «бізнес», або термін «підприємництво». На думку В. Рєзнікової та І. Кравець, «найбільш виправданим з позицій потреб чинного господарського законодавства є підхід до їх розуміння як синонімів» [4, с. 30].

Більш обґрунтованим, на нашу думку, є підхід, відповідно до якого вони є близькими за змістом, але не тотожними, хоча і використовуються переважно як синоніми, і що перше з них ширше за своєю природою у порівнянні з другим.

Слід звернути увагу на зміну підходів до уніфікації термінології з цього питання: якщо на початку XXI століття здебільшого обґрунтовували необхідність «внесення змін до законодавства та заміни іноземного терміну «бізнес» вітчизняним «підприємництво» [3, с. 14], то наразі більш поширеним є підхід з пропозицією легалізувати термін «бізнес» та закріпити його у ГК України та ЦК України, що «дасть змогу більш чітко та вірно визначати основні напрями економічної політики держави та вибір певних правових форм здійснення державного регулювання економіки та засобів державного регулювання бізнесу» [2, с. 17].

Критерії визначення підприємств малого та середнього бізнесу. Важливим є визначення найпоширеніших підходів до віднесення підприємств до категорії малих чи середніх, поширених у країнах з найбільш розвинутою економікою.

Майже стовідсоткові показники мають малі та середні підприємства в економічній та соціальній структурі країн ЄС: їх загальна кількість становить 24 млн., що є 99% усіх підприємств, які забезпечують дві третини робочих місць у приватному секторі [8]. Критерії віднесення підприємств до категорії мікропідприємств, малих та середніх підприємств визначено у рекомендації Європейської Комісії від 2003 року, які ґрунтуються на кількості співробітників, річному обороті або загальній сумі активів: мікропідприємства – менше 10 співробітників з річним оборотом або балансом, що не перевищує 2 млн. євро; малий бізнес – від 10 до 49 співробітників з річним оборотом або балансом, що не перевищує 10 млн. євро; середній бізнес – від 50 до 249 співробітників із річним оборотом менше 50 млн. євро або балансом менше 43 млн. євро [7].

У США – країни з найбільш розвинутою економікою, у 2023 році кількість малих підприємств у США досягла 33,3 млн., що становить майже весь 99,9% від бізнесу країни і продемонструвала їх збільшення на 0,3% порівняно з 2022 роком та 12,5% порівняно

з 2017 роком [20]. Управління малого бізнесу – урядова установа США, покликана надавати допомогу малому бізнесу, класифікує малі підприємства на основі середньорічної виручки або середньої чисельності працівників, до яких відносить компанії зі штатом не менше 500 співробітників. Однак ці стандарти різняться залежно від середніх показників галузі, у сфері виробництва, зазвичай, вище, ніж в оптовій торгівлі. Хоча верхня межа визначення МСП відрізняється, нижній поріг є послідовним, зокрема Управління малого бізнесу зазвичай визначає будь-яку компанію зі штатом менше 10 співробітників як мікро-компанію.

Малий та середній бізнес є рушійною силою економічного зростання і для Китаю – другої за показниками економічного розвитку держави, яка налічує більше 52 млн. МСП, що становить 97% усіх підприємств, вони забезпечують майже 50% податкових надходжень та 60% ВВП країни [14]. У Китаї кваліфікаційні критерії віднесення підприємства до категорії малого та середнього бізнесу містяться у статті 2 Закону про розвиток малого та середнього бізнесу (2003 рік), до яких віднесено кількість працівників, сукупні активи та об'єму продаж [11]. Як і в США, галузь, у якій працює компанія, додатково впливає на межі кожної категорії.

В Японії класифікуючи критерії віднесення підприємств середніх та малих встановлено у статті 2 Основного закону про малі та середні підприємства, до яких віднесено обсяг капіталу або загальну суму інвестицій, кількість постійно зайнятих співробітників, а також сферу діяльності цих підприємств, зокрема: сфера виробництва, транспорту тощо: компанії з капіталом або загальним обсягом інвестицій 300 млн. єн або менше та постійним штатом співробітників 300 і менше; оптова торгівля: компанії з капіталом або загальним обсягом інвестицій не більше 100 млн. єн, та постійним штатом співробітників 100 і менше; роздрібна торгівля: компанії з капіталом або загальним обсягом інвестицій 50 млн. єн або менше, та постійним штатом співробітників 50 або менше; сфера послуг: компанії з капіталом або загальним обсягом інвестицій не більше 50 млн. єн, а також компанії та приватні особи з постійним штатом співробітників

100 або менше (статті 2 Закону про розвиток малого і середнього бізнесу) [19]. Отже, існують відмінності у розмірі капіталу та чисельності працівників, необхідних для визначення підприємств малими та середніми, і достатньо лише одного з критеріїв для їх віднесення до цієї категорії компаній.

Віднесення підприємства до категорії «мікропідприємства» (мікробізнесу) у Японії характеризується тим, що у законодавстві не міститься вимог щодо капіталу або загального обсягу інвестицій, і компанія визначається такою на основі кількості працівників, зокрема: у сфері виробництва, транспорту тощо штат постійних співробітників налічує 20 або менше; у сфері оптової торгівлі, роздрібною торгівлі а також у сфері послуг штат постійних співробітників налічує 5 або менше [19].

МСП у Південній Кореї поділяються на мікро-, малі та середні компанії, в основу такої класифікації покладено показник середнього трирічного доходу компанії з різними межовими значеннями залежно від їх галузевої приналежності, а не кількість працівників, як це має місце у багатьох інших країнах. Згідно із Законом про малі та середні підприємства (1966 рік), МСП – це комерційні компанії і, у деяких випадках, соціальні підприємства та кооперативи, сукупні активи яких не перевищують 500 млрд. південнокорейських вон, та вони не є дочірньою компанією великого бізнесу. Наприклад, для компаній, що займаються нерухомістю, межа становить 40 млрд. південнокорейських вон або менше, тоді як для деяких секторів обробної промисловості стандартом для віднесення до категорії МСП є 150 млрд. південнокорейських вон або менше [13].

Отже, віднесення підприємств до категорії малих чи середніх засновано, здебільшого, на кількісних та якісних критеріях, які не є однаковими для усіх країн, більш того, для різних галузей економіки у межах країни. Не існує єдиної для усіх країн класифікації МСП, наприклад, у країнах, що входять до Організації економічного співробітництва та розвитку, таких як США та країни ЄС, МСП поширеною є їх класифікація за критерієм кількості працюючих співробітників, зазвичай верхня межа становить 200 співробітників, але вона може змінюватись в залежності від країни.

Зарубіжний досвід державної підтримки малого та середнього бізнесу. Країни створюють нормативну базу та спеціальні урядові установи для підтримки малого та середнього бізнесу. На особливу увагу заслуговує досвід Японії, Південної Кореї, Тайваню, Гонконгу, Сінгапуру, Таїланду, Малайзії та Індонезії, країн, які протягом незначного проміжку часу досягли значного економічного зростання і набули статусу одних з найбільш розвинених країн світу. Зокрема, у період з 1965 по 1990 рік ВВП у цих країнах щороку зростав у два рази швидше, ніж у будь-якій інших економіках, що обумовило трансформацію соціальної сфери, значне зменшення бідності та скорочення нерівності доходів населення. «Азійське економічне диво» стало можливим, з поміж інших чинників, завдяки ефективній політиці стимулювання малого й середнього бізнесу. Економічний досвід цих країн, зокрема Японії та Південної Кореї, є дуже цінним для повоєнного відновлення України та створення найсприятливіших умов для розвитку бізнес-середовища.

Японія є першою серед вищезазначених країн, яка у 50–70 роках ХХ століття досягла вражаючих економічних успіхів, перетворившись із зруйнованої Другою світовою війною країни у велику економічну державу, яка наразі посідає третє місце у рейтингу ВВП [10]. До найвагоміших стратегічних напрямів, які реалізувала Японія на шляху відновлення, що стало основою досягнення нею унікальних економічних успіхів, відносять імпорт технологій та покращення умов для бізнесу загалом, та малого і середнього бізнесу зокрема.

Початком розбудови державної політики Японії у сфері малого та середнього бізнесу стало, перш за все, забезпечення її інституційних основ шляхом створення у 1948 році спеціального уповноваженого органу – Агентства з малого та середнього підприємництва, метою якого, відповідно до статті 1 Закону про створення Агентства малого та середнього підприємництва, є заохочення та розвиток малих та середніх підприємств, створення умов для покращення їх управління, враховуючи той факт, що ефективні, незалежні малі та середні підприємства розвивають національну економіку, запобігають концентрації економічної влади [6]. До юрисдикції цього спеціалізованого

державного органу віднесено: планування та розробка основних заходів щодо заохочення та розвитку малого та середнього підприємництва; удосконалення методів управління малими та середніми підприємствами, розвитку технологій у цій сфері; оптимізація операцій із суб'єктами малого та середнього підприємництва; сприяння фінансування малого та середнього бізнесу; надання консультацій з питань управління малими та середніми підприємствами тощо (стаття 4 Закону про створення Агентства малого та середнього підприємництва [6]). Агентство з перших років існування ініціювало низку важливих для розвитку бізнес-середовища кроків, зокрема прийняття у 1949 році Закону про кооперативи малих та середніх підприємств та податкову реформу, що спростило бухгалтерський облік та процес подання податкових декларацій, тим самим сприяло зміцненню фінансових систем МСП. Наразі структура механізму підтримки малого та середнього бізнесу в Японії представлена наступним чином: Агентство з малого та середнього підприємництва → префектури → муніципалітети. Департаменти економіки та департаменти торгівлі, промисловості та праці у префектурах та муніципалітетах відповідають за допомогу МСП та формулюють політику у цій сфері. Проте останніми роками місцеві органи влади зобов'язані розробляти індивідуальну політику щодо МСП, тому деякі місцеві органи влади розробляють власну політику щодо малого та середнього бізнесу.

У 1963 році було прийнято Основний закон про малі та середні підприємства, який став основою державної регуляторної політики Японії у сфері малого та середнього бізнесу. Його ціль визначено у статті 1 вищезазначеного законодавчого акту – створення комплексних заходів для малих та середніх підприємств шляхом встановлення основних принципів, базової політики та інших основних питань, що стосуються МСП, а також роз'яснення обов'язків та відповідальності держави і місцевих державних організацій, щоб сприяти здоровому розвитку малого та середнього бізнесу, національної економіки та покращення якості життя населення країни [19].

У 1999 році Основний закон про малі та середні підприємства значною мірою трансформувався, зокрема було змінено його кон-

цептуальні засади. Його попередня редакція базувалася на концепції «потужні великі фірми проти слабких та незахищених МСП», яка була замінена на концепцію сприяння держави «різноманітному та динамічному розвитку МСП». Переглянутий Основний закон про МСП змінив думку про те, що МСП, як правило, слабкі та мають бути захищені, він визначив роль їх як творця нових галузей, творця більшої кількості робочих місць, стимулятора ринкової конкуренції та активатора місцевих економічних спільнот. Основною оновленою державної політики Японії у сфері МСП стало просування управлінських інновацій та стартапів, зміцнення системи управління та адаптація до соціально-економічних змін [16]. Законодавчі зміни 1999 року призвели до важливих змін політики державної підтримки МСП. Подальші зміни законодавства Японії про малі та середні підприємства обумовили створення: центральних та префектурних консультативних центрів (2000 рік); центрів допомоги МСП та запровадження системи державної сертифікації постачальників недержавної підтримки МСП (2012 рік); громадського механізму підтримки, у якому місцеві торгово-промислові палати та місцеві бізнес-асоціації підтримують малі підприємства (2014 рік) та ін. [9, с. 4, 5].

До законодавства, на якому базується державне регулювання малого та середнього бізнесу в Японії, належать закони «Про організацію малих та середніх підприємств та регіональних інновацій, Закон про взаємну допомогу з пенсійних виплат для малих та середніх підприємств, Закон про страхування кредитів малих та середніх підприємств, Закон про спеціальні заходи щодо регулювання роздрібного бізнесу, Закон про організацію асоціації малих та середніх підприємств, Закон про розвиток основних виробничих технологій для малих та середніх підприємств та ін. [15].

Досвід Південної Кореї по врегулюванню малого та середнього бізнесу, що наразі є основою її економічної системи, має велику цінність для України, оскільки ця країна накопичила унікальний досвід відновлення після війни 1950–1953 років дуже швидкими темпами і здійснила перехід від бідного аграрного суспільства до сучасної індустріальної країни. Показником ефективності державної політики Південної Кореї з підтримки малого та серед-

нього бізнесу є щорічне зростання кількості МСП, зокрема у 2020 році їх було майже 7,3 млн., що на 400 тис. більше, ніж у 2019 році, а також те, що 99,9% усіх підприємств у цій країні є малими або середніми і вони забезпечують працевлаштування 80% її населення [12]. Роль МСП в економіці Південної Кореї змінювалася разом із рівнем її індустріалізації та економічного розвитку. Отже, виокремимо етапи розвитку державної політики Південної Кореї, що обумовлено особливостями її економічного розвитку, та основні законодавчі акти, що супроводжували цей процес.

На першому етапі відновлення Південної Кореї законодавчі ініціативи були зосереджені, переважно, на підтримці великого бізнесу та важкої промисловості, що було обумовлено нагальними потребами реалізації так званої промислової політики, заснованої на економічному зростанні з метою досягнення економічної незалежності. До першої половини 1960-х років найбільшу вагу малий бізнес розвивався у харчовій, текстильній та швейній промисловості. У 1960-ті роки Південною Кореєю було прийнято низку найважливіших законів для розвитку малого та середнього бізнесу, серед яких: «Про банківську діяльність малого та середнього бізнесу» (1961 рік), спрямований на надання фінансової підтримки МСП; «Про кооперативи малих та середніх підприємств» (1961 рік), прийнятий з метою побудови збалансованої економіки шляхом покращення економічного статусу МСП; «Про посередництво для підприємств малого та середнього бізнесу» (1961 рік) з метою надання рівних можливостей та захисту конкуренції між МСП; «Основний закон про малі та середні підприємства» (1966 рік), який став першим законом у Південній Кореї, що відображає конституційні принципи регулювання діяльності малого та середнього бізнесу. До недоліків законодавчого забезпечення МСП цього періоду відносять його спрямованість лише на надання простих податкових пільг [16].

Трансформація політики щодо МСП у Південній Кореї відбулася у 1980-х роках, коли державна значно розширила засоби підтримки малого та середнього бізнесу та утворила спеціальні державні установи, які відповідали за цей напрямок діяльності. У цей період було

прийнято такі закони, як «Про добросовісні угоди при субпідряді» (1984 рік), «Про підтримку створення малих та середніх підприємств» (1986 рік).

Фінансова криза 1997 року змусила корейський уряд прийняти низку законів з метою адаптації до несподіваних змін в економічному середовищі, серед яких: «Про спеціальні заходи щодо розвитку малого та мікропідприємства» (1997 рік), «Про підтримку жіночого бізнесу» (1999 рік), Спеціальний закон про підтримку малих та середніх підприємств (1999 рік), «Про спеціальні заходи щодо розвитку венчурного бізнесу» (1999 рік), «Про заохочення підприємницької діяльності інвалідів» (1999 рік) та ін.

Наразі до основних напрямів законодавчого забезпечення державної політики підтримки малого та середнього бізнесу у Південній Кореї є забезпечення розвитку взаємовигідного співробітництва між великими корпораціями та малими і середніми підприємствами у середовищі конгломератно-орієнтованого бізнесу, наприклад, Закон про розвиток співробітництва між великими та малими підприємствами, підтримка стартапів, сприяння інноваціям з метою розвитку корейської економіки [18, с. 64].

У 1996 році у заснував Управління малого та середнього бізнесу як основний державний орган, який займається просуванням політики підтримки МСП на рівні регіонів, префектур та місцевих спільнот. Також існують інші інституції, які просувають проекти підтримки МСП, серед яких Торгово-промислова палата, Торгово-промислові товариства, Федерація асоціацій малого бізнесу, Федерація кредитно-гарантійних корпорацій державні фінансові установи та ін. [17]. Отже, Південна Корея з кінця 1990-х років створила ефективний механізм державної підтримки малого та середнього бізнесу.

Висновки. Підсумовуючи викладене на основі позитивного зарубіжного досвіду підтримки малого та середнього бізнесу державами у контексті його потенціалу для впровадження в Україні з метою створення ефективних державних інституцій та законодавчих механізмів, спрямованих на підтримку сталого економічного та соціального розвитку, а також на відновлення країни після конфліктів.

Визначивши у статті підходи до формування державної політики щодо класифікації МСБ, визначення підприємств як малих та середніх зазвичай ґрунтується на різних критеріях. Вони можуть відрізнятися в різних країнах і навіть в різних секторах економіки в межах однієї країни. У країнах Організації економічного співробітництва та розвитку, таких як США та країни ЄС, загально поширена класифікація МСП на основі кількості працюючих співробітників, зазвичай з верхньою межею в 200 осіб, але це може варіюватись в кожній конкретній країні.

У Китаї кваліфікаційні критерії віднесення підприємства до категорії малого та середнього бізнесу містяться у статті 2 Закону про розвиток малого та середнього бізнесу (2003 рік), до яких віднесено кількість працівників, сукупні активи та об'єму продаж. Як і в США, галузь, у якій працює компанія, додатково впливає на межі кожної категорії.

В Японії класифікуючи критерії віднесення підприємств середніх та малих встановлено у статті 2 Основного закону про малі та середні підприємства, до яких віднесено обсяг капіталу або загальну суму інвестицій, кількість постійно зайнятих співробітників, а також сферу діяльності цих підприємств, зокрема: сфера виробництва, транспорту тощо:

У Південній Кореї поділяються на мікро-, малі та середні компанії, в основу такої класифікації покладено показник середнього трирічного доходу компанії з різними межовими значеннями залежно від їх галузевої приналежності, а не кількість працівників, як це має місце у багатьох інших країнах і у Японії зокрема.

Підтримка малого та середнього бізнесу та законодавче забезпечення його розвитку було визнано одним із головних пріоритетів діяльності урядів Японії та Південної Кореї, починаючи з перших років повоєнного відновлення та економічної кризи.

Країни наведені нижче активно створюють правову базу та спеціалізовані урядові структури для підтримки сектору малого та середнього бізнесу. Японія, Південна Корея, Тайвань, Гонконг, Сінгапур, Таїланд, Малайзія та Індонезія, які за короткий час досягли великих успіхів у економічному зростанні та стали одними з найрозвиненіших у світі.

Протягом періоду з 1965 по 1990 рік ВВП Японії та Південної Кореї подвоювався щороку швидше, ніж у більшості інших економік, що призвело до змін у соціальній сфері, значного зменшення бідності та скорочення нерівності доходів населення. Це досягалось, серед іншого, завдяки ефективній політиці підтримки малого та середнього бізнесу. Оскільки малі та середні підприємства виступають як основа глобальної та національної економіки, є ключовими факторами у зростанні, впровадженні інновацій, створенні робочих місць та соціальній інтеграції.

Огляд досвіду правового регулювання державної підтримки малого та середнього бізнесу у цих країнах показує, що вони прийняли закони та створили ефективні інститути та інструменти для його підтримки, тобто створили правовий клімат, що стимулює розвиток МСП. У цих країнах не тільки забезпечується юридична підтримка малих та середніх підприємств, а й реалізуються стратегії, спрямовані на їх заохочення та стимулювання, зокрема, за допомогою податкових пільг, кредитних гарантій, спеціальних кредитних програм, грантів для МСП тощо.

Виходячи з вищезазначеного, можна констатувати, що практика цих країн з нормативно-правового та інституційного забезпечення МСП є корисною для України, а його запозичення позитивно вплине на підтримку бізнесу у кризовій ситуації, обумовленої військовою агресією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богаченко А. В. Огляд відмінності та спорідненості понять малий бізнес та мале промислове підприємство в Україні. *Економіка: реалії часу*. 2015. № 4. С. 20–26.
2. Калаченкова К. О. Підприємництво та бізнес: трансформація співвідношення категорій в еру інформатизації. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 15–18.
3. Похиленко І. Про співвідношення термінів «суб'єкти малого підприємництва», «мале підприємництво», «малий підприємець» і «малий бізнес». *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 5. С. 12–15.
4. Резнікова В. В., Кравець І. М. Поняття бізнесу, його економіко-правова природа та співвідношення із суміжними категоріями. *Адміністративне право і процес*. 2018. № 3. С. 30–53.

5. A Dictionary of Business and Management / by Jonathan Law. 6 ed. Oxford University Press, 2016. URL: <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780199684984.001.0001/acref-9780199684984>
6. Act for Establishment of the Small and Medium Enterprise Agency. URL: https://www.chusho.meti.go.jp/sme_english/law/001.html
7. Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises (2003/361/EC) / European Commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:124:0036:0041:en:PDF>
8. Communication from the Commission to the European Parliament, THE COUNCIL, THE European Economic and social Committee and the Committee of the regions SME : Relief Package COM(2023)535 12.09.2023 / EU Monitor. URL: https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvhdsc8bljza_j9vvik7m1c3gyxp/vm6ggml9s5zg
9. Evolution of Japan's SME Policy and Laws. URL: <https://www.grips.ac.jp/teacher/oono/hp/docu03/SME%20policy.pdf>
10. GDP by Country / Worldometers ; Sources: World Bank (World Development Indicators, July 25, 2023). URL: <https://www.worldometers.info/gdp/gdp-by-country/>
11. Law of the People's Republic of China on the Promotion of Small and Medium-Sized Enterprises : Adopted at the 28th Session of the Standing Committee of the Ninth National People's Congress on June 29, 2002. URL: <http://www.china.org.cn/english/government/207325.htm>
12. Number of small and medium-sized enterprises (SMEs) in South Korea from 2017 to 2020. URL: [https://www.statista.com/statistics/1223066/south-korea-small-and-medium-enterprises-number/#:~:text=In%202020%2C%20there%20were%20around,communications%20technology%20\(ICT\)%20sector.](https://www.statista.com/statistics/1223066/south-korea-small-and-medium-enterprises-number/#:~:text=In%202020%2C%20there%20were%20around,communications%20technology%20(ICT)%20sector.)
13. Number of small enterprises South Korea 2019-2021. URL: [https://www.statista.com/statistics/1223066/south-korea-small-and-medium-enterprises-number/#:~:text=In%202020%2C%20there%20were%20around,communications%20technology%20\(ICT\)%20sector.](https://www.statista.com/statistics/1223066/south-korea-small-and-medium-enterprises-number/#:~:text=In%202020%2C%20there%20were%20around,communications%20technology%20(ICT)%20sector.)
14. Number of small, medium-sized, and large industrial companies in China from 2012 to 2022 / URL: <https://www.statista.com/statistics/778273/china-small-and-medium-sized-enterprises-number/>
15. Outline of SME Policies / Small and Medium Enterprise Agency (SMEA). URL: <https://www.meti.go.jp/english/information/data/laws.html#smea>
16. Pornchai Wisuttisak. Comparative Study on Regulatory and Policy Frameworks for Promotion of Startups and SMEs in Japan, the Republic of Korea, Malaysia, and Thailand / ADBI Working Paper 1206. Tokyo: Asian Development Bank Institute. 2020. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/668331/adbi-wp1206.pdf> number-of-small-business-in-the-us
17. Regulatory Policy in Korea: Towards Better Regulation / OECD Reviews of Regulatory Reform. Paris. 2017. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264274600-en>
18. Small and Medium Enterprises Legal System: Modularization of Korea's Development Experience. 2012 / Ministry of Government Legislation, Republic of Korea. 2013. URL: https://archives.kdischool.ac.kr/bitstream/11125/42079/1/%282012%29%20Modularization%20of%20Korea%27s%20development%20experience_small%20and%20medium%20enterprise%20legal%20system.PDF
19. Small and Medium-sized Enterprise Basic : Act № 154 of 1963 amended in December 3, 1999 / Small and Medium Enterprise Agency (SMEA). URL: https://www.chusho.meti.go.jp/sme_english/outline/08/01.html
20. Small Businesses in the US (2017–2023). URL: <https://www.oberlo.com/statistics/number-of-small-business-in-the-us>